

PAGINA 3

Wandelen door een Bijbels bomenbos

PAGINA 5

'Ga stemmen voor je eigen leefomgeving!'

PAGINA 8

Geen carnaval in de 'Kreesidentie'

VERDER: Hoopvol aanmodderen ■ Vitaal belang van stadsbomen ■ Warmte van mijn Stek-familie ■ Spannende onderhandelingen over klimaat ■ Eigen schuld, dikke bult?

Ieder jaar een duurzame stap

Hoe word je een groene kerk?

Kerkgemeenschappen die werk willen maken van duurzaamheid, sociale rechtvaardigheid en vergroening kunnen zich aanmelden als groene kerk. Het is vervolgens de bedoeling dat ze ieder jaar in ieder geval één duurzame stap zetten. Een kijkje in de keuken van twee Haagse groene kerken.

Begin januari staat bij de organisatie GroeneKerken de teller van het aantal groene geloofsgemeenschappen op 420, meldt de website. De duurzame stappen die kerken zetten – graag jaarlijks één erbij – kunnen op allerlei gebied liggen, zoals inkoop, energiebesparing en vergroening. Door actief aan de slag te gaan met duurzaamheid, sociale rechtvaardigheid en het vergroenen van de eigen gemeenschap, geven groene kerken invulling aan de Bijbelse opdracht om goed en recht te doen aan mens en schepping. GroeneKerken biedt daarbij informatie, inspiratie en brengt kerken met elkaar in contact.

Verwonderwandelingen

De Lukaskerk aan het Om en Bij is een van die groene kerken. Er is een werkgroep, Groene Lukas, die binnen en buiten de kerkgemeenschap aandacht vraagt voor duurzaamheid en groen. Bijvoorbeeld door verwonderwandelingen te organiseren bij het wisselen van de seizoenen, kerkdiensten en kringvieringen te houden rond schepping en duurzaamheid, en door deelname aan de jaarlijkse World Cleanup Day waarbij zwerfvuil wordt opgeruimd. Ook is het kerkgebouw

fors verduurzaamd, vertelt kerkrentmeester Petra Hamerslag. 'In 2016 hebben we op de kerkzaal zonnepanelen laten plaatsen, en met een gemeentelijke subsidie hebben we de cv-installatie waterzijdig laten inregelen. Daarmee optimaliseer je in alle radiatoren de hoeveelheid water, wat een flinke energiebesparing oplevert. Verder hebben we sinds vorig jaar een nieuwe keuken waarbij we van gas zijn overgestapt op inductie, en we zijn met allerlei dingen bezig om energie te besparen, zoals voorzetmuren en -ramen.'

'Het is belangrijk een link te leggen met de huishoudens'

Om invulling te geven aan het 'groene-kerk-zijn' noemt Hamerslag het belang van het betrekken van de gemeentelieden en het leggen van een link met de huishoudens: 'Zo hebben we een tijdlang in de weekmail aan de gemeentelieden een milieutip opgenomen voor thuis. Ook is regelmatige aandacht in de diensten voor duurzaamheid en natuur een wezenlijk onderdeel van onze missie als groene kerk.'

Niet voor de eeuwigheid

Ook de Pax Christikerkerk in Mariahoeve is een groene kerk. Kerkrentmeester Rob Boxman meldde zijn kerk in 2019 aan, na een grote verbouwings- en verduurzamingsoperatie. 'Het oorspronkelijke kerkgebouw stamde uit de jaren zestig en vanaf ongeveer 2010 kregen we steeds

FOTO: ALAMY

meer onderhoudsproblemen', vertelt Boxman. 'Door de matige bouwkwiteit was het gebouw niet echt voor de eeuwigheid gemaakt en was een grondige renovatie nodig. Via gemeentelieden kwamen we in contact met een projectontwikkelaar met wie we een bijzondere samenwerking zijn aangegaan. Wij stonden een stuk grond aan hem af met daarop de bijzalen en een – onder andere door vochtproblemen onbewoonbare – pastorie. Die gingen tegen de vlakte en op die plaats kwam een appartementengebouw. In ruil daarvoor werd de kerkzaal volledig gerenoveerd en verduurzaamd en werden nieuwe bijzalen, een keuken en ontmoetingsruimte geplaatst. De muren en het dak van de kerkzaal zijn blijven staan, maar verder is de kerk compleet vernieuwd. Alles is goed geïsoleerd, er zit een modern verwarmingssysteem in en een ventilatiesysteem met

warmteterugwinning. Op het appartementengebouw zijn zonnepanelen geplaatst, waarvan een deel voor de kerk is.' Hiermee zijn in één keer veel duurzame stappen gezet, waar andere groene kerken dat doorgaans meer gefaseerd doen. Boxman raadt het andere kerken graag aan: 'Kijk eens naar initiatieven zoals met zo'n projectontwikkelaar of zoek breder in je wijk naar mogelijkheden voor verduurzaming in samenwerking met anderen. Bij ons heeft het heel goed uitgepakt.'

Monumentenzorg

Bij het verduurzamen van kerkgebouwen maakt het veel uit of een kerk een monumentale status heeft. Op daken van monumenten mogen bijvoorbeeld aan de voorzijde geen zonnepanelen zichtbaar zijn. Het is daarom verstandig om in een vroeg stadium contact te zoeken met een adviseur

Monumentenzorg van de gemeente. Gerard Hoogerwaard is een van hen, en heeft de kerken als zijn specialisme. 'In Den Haag hebben we als een van de weinige gemeenten een subsidieregeling specifiek voor onderhoud van monumentale kerken', vertelt hij. 'Monumentenzorg is altijd maatwerk. Daarom komen we graag in contact met kerken om de wensen en mogelijkheden te bespreken. Vanuit Monumentenzorg kunnen we adviseren op het gebied van subsidies en vergunningen, maar soms ook als het gaat om bepaalde technische oplossingen. Neem verwarming; kerken zijn soms zo groot dat je de oplossing beter kunt vinden in lokale of gedeeltelijke verwarming. Ook voor monumenten worden steeds nieuwe producten ontwikkeld die bijdragen aan verduurzaming.'

IRNA VAN DER WEKKE

In de kerk aan de slag met groen en duurzaamheid?

groenekerken.nl: samen met andere kerken werken aan een duurzame samenleving
protestantsekerk.nl/thema/duurzaamheid: themapagina met liturgisch materiaal, ideeën en informatie om in de kerk aan de slag te gaan met het thema duurzaamheid
energievoorkerken.nl: inkoopcollectief voor kerken om groen en voordelig energie in te kopen
degroenegrachten.nl: monumenten en duurzaamheid
monumentenzorgdenhaag.nl

FOTO: DMYTRO R VIA PIXABAY

Denken over God

In zijn nieuwste boek *Boven is onder ons* neemt Rick Benjamins de staat op van de (post)moderne theologie en bespreekt hij de mogelijkheden van een theologie 'na Kuitert'. Kuitert geldt in het theologische landschap als een theoloog die afscheid nam van een God die als zelfstandig wezen bestaat. In een lezing geeft Benjamins een overzicht van de verschillende manieren waarop er 'na God over God' gedacht wordt.

ZA. 18. 15 U. HOUTRUSTKERK, BEEKLAAN 535.
KOSTEN: € 8 INCL. HAPJES EN DRANKJES NA AFLOOP.
INFO: DS. KARL VAN KLAVEREN, TEL. 06-11041992.

Carillon

Stadsbeiaardier Gijsbert Kok bespeelt iedere maandag, woensdag en vrijdag het carillon van de St. Jacobstoren. Luisteraars kunnen plaatsnemen op een van de bankjes rond de Grote Kerk of de rust opzoeken van de nabijgelegen Nutstuin (ingang Jan Hendrikstraat 6).

MA., WO. EN VRIJ. 12-13 U. GROTE KERK, ROND DE GROTE KERK 12.

FOTO: GIJSBERTKOK.NL

Oud-klimaatonderhandelaar Maas Goote:

‘Er is niet één grote, magische oplossing’

Bij VN-klimaattoppen was Maas Goote hoofdonderhandelaar van de EU. Toch koos hij er uiteindelijk voor om de vergaderzalen te verruilen voor organisaties die werken in de ecologische praktijk, in het veld. ‘Daar moet het gebeuren en kun je heel direct bijdragen aan positieve veranderingen.’

De sabbatical van Maas Goote loopt over enkele weken af. ‘Ik was er na zeven heel mooie jaren als CEO bij DOB Ecology aan toe nieuwe dingen te leren en denk na over *what's next*. Waar kan ik met mijn ervaring en wijsheid een mooie bijdrage leveren?’ Hij is al sinds 2001 betrokken bij milieukwesties zoals biodiversiteit, klimaatverandering, bosherstel en bescherming van de ozonlaag, in diverse rollen zoals juridisch adviseur, onderhandelaar en CEO. Goote, lid van de Kloosterkerk, was de leidende klimaatonderhandelaar van de Nederlandse regering en hoofdonderhandelaar van de EU bij VN-klimaattoppen. Het is allemaal ooit begonnen bij zijn ontzag voor de zee.

‘Kleine groepen gedreven mensen maakten het verschil’

‘Die uitgestrektheid en grootsheid hebben me altijd gefascineerd. Het avontuur van grote ontdekkingsreizen.’ In zijn jongere jaren verslond hij boeken als *De scheepsvogels*

van *Bontekoe* over een VOC-schip en *Schipper Wessels* van K. Norel. Ook is hij een enthousiast zeiler. ‘Mijn vak als internationaal jurist draait om afspraken tussen landen. Het internationaal recht begon bij de zee – afspraken tussen grote zeemachten, handelsroutes, en het juridisch werk van Hugo de Groot. Het zijn grote, complexe processen.’ In alles vormt een betere, rechtvaardiger wereld Gootes drijfveer.

Complex

Als jurist zat hij jarenlang bij onderhandelingen om afspraken correct vast te leggen. En zo werd hij onderhandelaar. ‘Spannend en complex. Je zit met 190 landen; iedereen wil wat anders en er zijn veel tegenstellingen: rijk en arm, noord en zuid, noem maar op.’ Hij vond het fantastisch toen het in 2007 lukte om afspraken te maken over de snelle uitfasering van HCFK, een stof die in allerlei producten zat en niet alleen de ozonlaag afbreekt, maar ook de aarde opwarmt. Al eerder, in de jaren tachtig, was CFK uit de productie van deodorant en koelkasten gehaald. ‘Het is makkelijk om cynisch te raken in die internationale

FOTO: ISTOCK

arena. Zoveel tegengestelde belangen en vaak een kortetermijnvisie en gebrek aan solidariteit. Zeker sinds de wereld na 2000 steeds meer begon te polariseren. Dit akkoord over HCFK gaf de burger moed. Ik was blij dat de mondiale gemeenschap nog in staat was om een deal te sluiten.’

Herstel van ecosystemen

Het werk was zwaar. ‘Fysiek was ik wel op na vijftien jaar van veel

reizen en stroeve processen.’ In 2013 stapte hij over naar werken dichterbij de realiteit, daar waar het ecologisch herstel in de praktijk wordt gebracht. ‘Voor mij was het fantastisch om te zien hoe kleine groepen van gedreven mensen het verschil konden maken. De drang is er om te denken dat er één grote, magische oplossing is, maar die is er nooit. Er moeten veel dingen gebeuren op een wat kleinere schaal. Dat

geeft handelingsperspectief. Ik zag herstel van ecosystemen zoals herbosching, het herstellen van wetlands aan de kust en het beschermen van bedreigde diersoorten. Kleinere organisaties en gemeenschappen in de Amazone, Brazilië, Suriname of Zuid-Afrika die met hun ziel en zaligheid hun gebied, bergrif of rivier weer leefbaar maakten.’

TANYA VAN DER SPEK

COLUMN

Eigen schuld, dikke bult?

Over de piloot die de bom op Hiroshima gooide, gaat een verhaal dat hij daar na zijn daad hevig mee worstelde. Ieder die hij daarover sprak, gaf antwoorden die hem vrijpleitten van de schuld die hij voelde. Tot iemand hem schreef: ‘Ja, jij draagt die schuld.’ Voor de piloot was dit hulp. Eindelijk iemand die hem zei dat hij zich terecht schuldig voelde. Het kan een opluchting zijn om schuld te erkennen of erkend te krijgen.

Onbarmhartig

In onze dagen wordt schuld echter te pas en te onpas gekoppeld aan het idee van de maakbaarheid der dingen. Mijn vriendin die alvleesklierkanker heeft, stelde de retorische vraag: ‘Heb ik het dan over mezelf afgeroepen?!’ Want wij zijn levenslange gezellig-samen-roken-maatjes.

Maar het idee dat een ziekte die je overkomt je eigen schuld is, is zo onbarmhartig dat je het er koud van krijgt. Eigen schuld, dikke bult. Wie zijn billen brandt, moet op de blaren zitten. Gezondheid wordt kennelijk gezien als iets dat je verdiend hebt. Maar het leven is niet rechtvaardig. We hebben zo weinig zelf in de hand, wat de overheid of welk zelfhulpboek ook maar mag beweren. Wanneer stoppen we met het verspreiden van die boodschap van maakbaarheid – die vervolgens schuld en boete over ons afroept? Hebben de Oekraïners schuld aan de oorlog? Hebben mensen die bij de voedselbank om hulp aankloppen dat aan zichzelf te wijten? En ja, er is ook een keerzijde: door ons toedoen lijden andere mensen, dieren en Moeder Aarde. We zijn collectief schuldig aan de honger en de armoede in de wereld.

In de vastenperiode, die begint met Aswoensdag op 22 februari, worden we aangemoedigd om ons te bezinnen op ons leven en de eindigheid daarvan. De rooms-katholieke priester zegt, terwijl hij een askruisje op je voorhoofd tekent: ‘Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren.’ Het is een bijzonder intiem ritueel dat letterlijk en figuurlijk heel dichtbij komt. We geven ons leven meer betekenis als we onze dood onder ogen durven zien, zegt het Tibetaanse boek van leven en sterven. Hebben wij dan schuld aan de dood? Is de dood een straf? We zijn toch ook maar modderaars, minuscule stofjes in de oneindigheid van de kosmos. Zoals iemand aan het eind van zijn leven zei: ‘God, heb medelijden met mij. De zee is zo groot en mijn bootje zo klein...’ Stilstaan bij de betrekkelijkheid en eindigheid van het leven kan zwaar zijn als de dood onrechtvaardig dichtbij komt. Maar er is geen schuld. Zelfs niet bij God.

GREET KAPPERS

SCHILDERIJ THE SCREAM VAN EDVARD MUNCH, GOOGLE ART PROJECT

BOMENSPREUK

mijn geboortestraat
alles is kleiner geworden
behalve de boom

Ria Giskes-Pieters

FOTO: ROEL WIJNANTS VIA FLICKR

BOMENSPREUK

Een dwaas ziet
niet dezelfde boom
als een wijze.

William Blake

FOTO: ISTOCK

Netflix-hit *The Chosen* nu ook op de Nederlandse televisie

Tv-serie biedt nieuw perspectief op Bijbelverhalen

Eind 2022 beleefde *The Chosen* de Nederlandse première in filmmuseum Eye in Amsterdam. Voor deze serie over het leven van Jezus hebben de makers een verrassende invalshoek gekozen: niet Jezus zelf is het hoofdpersonage; het gaat om de mensen om hem heen, en om hoe hij hen heeft veranderd.

In filmmuseum Eye werd de eerste aflevering van de serie getoond aan vertegenwoordigers van kerkelijk en christelijk Nederland. In marketingtermen is Nederland als 157^e land een 'late follower' van deze serie, waarmee de makers hopen 1 miljard mensen te bereiken. De teller staat inmiddels op 110 miljoen. *The Chosen* is het grootste gecrowdfunde mediaproject ooit. In Amerika is in november 2022 het derde seizoen gelanceerd. De makers hebben zeven seizoenen voor ogen en willen ieder jaar een seizoen maken. Initiator is de Amerikaanse filmregisseur Dallas Jenkins die in al het seriegeweld van onze tijd een kwalitatief hoogwaardige serie over Jezus wilde maken. Via crowdfunding wist hij miljoenen dollars op te halen. Dat is nog geen

BEELD: EO NPO START

garantie voor succes. Geldschietters kwamen vooral uit gelovige hoek en het lag in de lijn der verwachting dat deze context een eendimensionaal filmisch portret zou opleveren: een navertelling over het leven van Jezus van kerst tot en met hemelvaart met veel shots van sterrenhemels en voorbijrijvende wolken. Het pakte heel

anders uit. De makers hadden een nieuwe aanpak voor ogen.

Langsij

Het leven van Jezus is namelijk *niet* de centrale verhaallijn van deze serie. In *The Chosen* staan de personages rond Jezus centraal. Het gaat erom hoe Jezus mensen heeft veranderd.

Jezus komt steeds langs in de verschillende afleveringen. Daarbij gaan de verhalen over de personages in deze serie verder dan wat er in de Bijbel staat. In de Bijbel staat bijvoorbeeld maar een enkel vers over Maria Magdalena die, voor ze Jezus leerde kennen, in bezit genomen was door demonen. In de eerste aflevering van

de serie wordt dit vers uitgewerkt met een heel verhaal. De serie is daarmee niet honderd procent Bijbels correct, maar de verhaalkozen zijn wel geworteld in de geschiedenis, cultuur en informatie die we over de Bijbel hebben. Ook keken kenners mee om te voorkomen dat de scenaristen al te vreemde bokkensprongen maakten.

'De makers hadden een nieuwe aanpak voor ogen'

Zoals een schilderij over een Bijbels personage je opnieuw naar het originele verhaal laat kijken, zo is dat ook de bedoeling van de makers van deze serie. Bijzonder bij deze serie is ook de diverse cast met heel verschillende gelovige achtergronden en nationaliteiten. Overigens heeft zelfs de paus de hoofdrolspelers inmiddels ontvangen in Rome op de feestdag van Clara van Assisi, de heilige van de televisie.

TOM MIKKERS

REDACTIEID KERK IN DEN HAAG EN BETROKKEN BIJ HET NAAR NEDERLAND HALEN VAN DEZE SERIE

IN NEDERLAND IS HET EERSTE SEIZOEN TE BEKIJKEN BIJ DE EO: OP NPO START VERSCHIJNT IEDERE WEEK EEN NIEUWE AFLEVERING. VIA NPO PLUS ZIJN ALLE ACHT AFLEVERINGEN INMIDDELS TE ZIEN.

Bijbelse bomen

Bruggen tussen hemel en aarde

Bomen zijn beeldbepalend en spreken daarom tot de verbeelding. Over weinig in de publieke ruimte wordt zo gestreden als over een boom die het veld moet ruimen. Wat is dat toch met bomen? Onze fascinatie is al oud. Ook in oude teksten spelen bomen een vooraanstaande rol. Een kleine wandeling door het Bijbelse bomenbos.

FOTO: DRAGO GAZDIK VIA PIXABAY

De rol die bomen in de Bijbel hebben, is allereerst heel praktisch: ze hebben nut. 'Van alle bomen in de tuin mag je eten', zegt de Eeuwige tegen de mens in het oerverhaal van de schepping. Niet veel later vlecht diezelfde mens van vijgenbladeren een lendenschort. Vogels schuilen en nestelen in het gebladerte en in het verhaal van Jona verkrijgt de gelijknamige profeet schaduw door een snel opschietende boom. Die schaduw komen we ook tegen in het Hooglied waar de geliefde haar minnaar vergelijkt met een appelboom waaronder zij wil zitten en nog andere plannen heeft: 'Als een appelboom tussen de bomen van het bos, zo is mijn lief tussen de jongens. Ik verlang in zijn schaduw te zitten, met mijn tong wil ik zijn zoete vruchten proeven.'

Menselijke trekken

Met het citaat uit Hooglied zijn we de grens van het praktische nut allang gepasseerd. De boom krijgt menselijke trekken. In letterlijke zin overkomt dat de blinde die door Jezus in etappes genezen wordt. Voor hij goed ziet, is zijn zicht nog

'Een goede boom zorgt voor goede vruchten'

beperkt: 'Ik zie mensen als bomen die rondwandelen!' Meer figuurlijk is de vergelijking die de dichter van de eerste psalm maakt. Hij ziet een rechtvaardig mens als een boom 'die is geplant aan stromend water. Op tijd draagt hij vrucht, zijn bladeren verdorren niet. Alles wat hij doet komt tot bloei.' Eenzelfde vergelijking tussen

mens en boom kennen ook de evangelieverhalen. Daar draait het dan doorgaans om de vruchten. In een waarschuwing vergelijkt Jezus valse profeten met een vruchtdragende boom: 'Een goede boom kan geen slechte vruchten voortbrengen, evenmin als een slechte boom goede vruchten.'

Grensoverschrijdend gedrag

We keren nog een keer terug naar het oerverhaal van de schepping. Daar komen we twee bomen tegen: 'de levensboom' en 'de boom van de kennis van goed en kwaad'. Zij spelen een opvallende rol in het verhaal, want van de vruchten van de tweede mag niet gegeten worden. Dat valt, zouden we nu zeggen, onder grensoverschrijdend gedrag. De mens moet zich niet aanmatigen God te zijn. Waarom voor deze waarschuwing juist de symboliek van de boom wordt gebruikt, vertelt het verhaal niet, maar je kunt je er iets bij voorstellen: met wortels diep in de aarde en een kruin die reikt tot in de hemel, overbrugt de boom – symbolisch gesproken – de afstand tussen hemel en aarde. In dit verhaal moet die afstand juist bewaard blijven. Een boom die tot in de hemel reikt, zal de mens moeten midden. Hij kan het beter houden bij de boom die vrucht draagt als teken van Gods trouw aan de aarde. Of zoals de profetie van Ezechiël het zoveel mooier zegt: 'De bomen zullen vrucht dragen, het land zal opbrengst geven en zij zullen onbezorgd leven in hun land. Ze zullen beseffen dat ik de Eeuwige ben wanneer ik het juk breek waaronder ze gebukt gaan, en ze uit handen van hun onderdrukkers red.'

RIENK LANOOY

Afscheid Marian Hoek van Dijke bij Stek:

‘Op de bank met een warme deken van collega’s om mij heen’

Na 21 jaar te hebben gewerkt als fondsenwerver en communicatieadviseur bij Stek – de Haagse stichting voor stad en kerk – nam Marian Hoek van Dijke kortgeleden afscheid. ‘Ten diepste ben ik een verhalenverteller.’

Marian Hoek van Dijke: ‘Zowel voor de fondsenwerving als in de communicatie is het vertellen van verhalen de kern van mijn werk geweest. Stek voelt voor mij als familie. Ik werkte met iedereen van Stek samen om ook van collega’s de verhalen te horen over onze klanten en deelnemers. Zo heb ik ervaren dat alle medewerkers betrokken zijn op het werk, maar ook op elkaar.’ Dat dit aanvoelt als een warme deken kwam tot uiting bij het afscheid, toen ze een enorme fleecedeken kreeg met daarop foto’s van alle medewerkers. Ze vertelt met glimogjes: ‘Ik omhul mij’s avonds op de bank met de warmte van mijn Stek-familie.’

‘In die 21 jaar heb ik een enorme groei gezien, zowel in de fondsenwerving als wat betreft de plek die Stek in Den Haag inneemt. In de kerken waren er in het begin wel vraagtekens bij een professionele organisatie als Stek: “Nemen ze ons als hardwerkende en ervaren vrijwilligers wel serieus?” En in de stad leefde de vraag: “Bestaat het dat een kerkelijke organisatie professioneel werkt?” Nu staat Stek als een huis waar we trots op kunnen zijn, zowel in de stad, bij de gemeente Den Haag als in de Haagse kerken.’ Hoek van Dijke heeft de fondsenwerving voor de activiteiten van Stek doen groeien van rond de 25.000 euro naar 1,5 miljoen euro. Met duidelijke pret

Marian Hoek van Dijke: ‘Ik vroeg me af of mijn hoofd nog naar studeren stond’

vertelt ze: ‘Het is niet moeilijk om fondsen over de streep te krijgen voor projecten die er zijn voor de mensen met de minste kansen. In de toekomst mogen we onze ervaringen ook wel breder bekendmaken en delen met meer mensen die ons juist niet nodig hebben.’

Sprong in het diepe

Over de reden van haar vertrek vertelt ze: ‘Na 21 jaar kom je vanzelf op het punt dat de rek eruit gaat. Naast mijn werk heb ik tien jaar lang mantelzorg verleend aan mijn vader die bijna 91 is geworden en aan onze zoon die autisme heeft. Mijn vader is overleden en mijn zoon werd steeds zelfstandiger, dus er kwam ruimte voor iets nieuws. En dat is een studie religiewetenschappen geworden aan de Universiteit van Amsterdam. Starten met een studie was in het begin wel spannend, want ik vroeg me af of mijn hoofd nog wel naar studeren stond. Maar dat gaat prima, ik geniet ervan en haal

goede cijfers.’ Een andere baan heeft Hoek van Dijke nog niet: ‘Het is een sprong in het diepe. Maar toen ik de deur van Stek achter me dichtdeed, besefte ik: dit is de bedoeling. Ik ben religiewetenschappen gaan studeren omdat ik meer met de betekenis van religie bezig wil zijn. Ieder mens is op zoek naar een goed leven, maar wat dat inhoudt is voor iedereen anders. In alle verhalen die mensen vertellen, zitten aspecten uit hun religie, cultuur en politiek die zin aan het bestaan geven. Daarin ben ik het meest geïnteresseerd: de vraag hoe mensen religie beleven. In de studie behandelen we alle wereldgodsdiensten, maar het christendom is mijn moedertaal. Ik heb de traditionele vorm van het geloof uit mijn jeugd losgelaten, maar vond mijzelf bij het ouder worden terug in de visie van Bonhoeffer die het had over een God die zichtbaar wordt in de lijdende mensheid.’

GREET KAPPERS

BOMENSPREUK

Liefde moet zijn als een boom,
met zijn wortels diep in de aarde,
maar met zijn takken
uitgestrekt naar de hemel.

Bertrand Russell

Verlaten individu

In haar boek *Het verlaten individu* (2022) onderzoekt psychiater Esther van Fenema wat de rol is van de zeven hoofdzonden in onze tijd. Ze voegt daar een nieuwe hoofdzonde aan toe die kenmerkend is voor nu: de leegte. David Renkema houdt een inleiding over haar boek en gaat met de aanwezigen in gesprek.

VRIJ. 17. 15.30-16.30 U.
CHRISTUS TRIUMFATORKERK,
DEZINNEN, JULIANA
VAN STOLBERGLAAN 154.
AANMELDEN T/M 14/2
VIA DEZINNEN.NL.
DEELNAME: € 3.

FOTO MANFRED RICHTER VIA PIXABAY

IN-DRUK

HOOPVOL AANMODDEREN

Het zijn geen gemakkelijke tijden voor mensen die niet doorgeleerd hebben op het terrein van energietransitie, meteorologie of sociale wetenschappen. Discussies over zonne- en windenergie – wie maakt zich nog druk over kernreactoren? – veroorzaken pijnlijke schisma’s. Kennissen die een vliegvakantie taboe verklaren, klagen steen en been over stijgende parkeertarieven. Ik begrijp die ‘zware’ dominee wel die in een interview zei: ‘Meer aandacht voor het klimaat in de prediking? Nee, bewaar me.’ Voor hem moet centraal staan hoe een arme zondaar met God wordt verzoend. Ik zeg hem dat zó niet na, maar ik deel zijn huiver voor preken die meer schuldgevoel oproepen dan wegnemen.

In de tijd dat de politicus Janmaat ‘Nederland is vol’ riep, werd mij door een journalist gevraagd of ik ‘tegen de Centruumpartij’ (1980-1986) preekte. Nee dus, want ik besefte maar al te goed dat mijn mening over een voorbijgaand verschijnsel geen gewicht kreeg door Jezus erbij te halen. Trouwens, nu roepen politici in het politieke midden hetzelfde en worden ze niet voor racisme veroordeeld, zoals Janmaat indertijd. Het is goed dat er inmiddels breed gedragen aandacht is voor ons slavernijverleden. In mijn Amsterdamse jaren, zo’n veertig jaar terug, organiseerde de evangelische organisatie Jeugd met een Opdracht gebedswandelingen door Amsterdam, om schuld te belijden voor het slavernijverleden

FOTO: PETRA VIA PIXABAY

van de stad. Ik had daar toen mijn vraagtekens bij, want ik ben niet zo voor bidden op straat. Met de kennis van nu vind ik het sympathieker dan politiek correcte excuses van bewindslieden. Jeugd met een Opdracht had goed begrepen dat het in het geloof niet alleen om individuele schuld of zonde gaat, maar dat de zonde ook

structureel doorwerkt in een samenleving. Maar de kerkdienst is geen praatprogramma waarin we samen vaststellen dat we aan de goede kant staan. Stónden we allemaal maar aan de goede kant – inclusief de volgelingen van Jezus. Dan zouden boeren en burgers, arm en rijk, vreemdeling en inboorling tenminste oog en oor voor elkaar hebben. Wie aan de ‘goede’ kant staan hebben misschien wel de juiste meningen, maar verschillende antwoorden. We zijn arme zondaars, zegt de ‘zware’ dominee terecht. En we komen in de kerk om een woord te horen, een lied te zingen, waardoor we onszelf onder ogen kunnen komen. Dat je er, al aanmodderend, zijn mag. ‘Zien, soms even’, schreef Huub Oosterhuis.

Voor mij is de kerk niet de plek waar het geloof tegen de plinten klotst. Er is veel ongelof en verwarring, ook onder kerkgangers. Je vindt er helaas vaak ook niet de liefde waarnaar je verlangt. Ik kan niet zonder de kerk, maar idealiseer haar niet. Maar, afwijkend van de apostel Paulus met zijn trits van geloof, hoop en liefde, houd ik het erop dat we het van de hoop moeten hebben. De kerk als vindplaats van hoop. Ook buiten de kerken zijn er mensen die van de hoop leven, die zich inzetten vóór het milieu, vóór de vreemdeling, vóór de vrede. Bondgenoten zijn zij. Zelf kan ik niet zonder een kerk waar het zaad van de hoop steeds opnieuw gezaaid wordt.

ROB VAN ESSEN

Den Haag kan niet zonder zijn stadsbomen

'We willen dat ze zo lang mogelijk blijven staan'

Zonder bomen zou Den Haag zichzelf niet zijn. Behalve in parken, bossen en plantsoenen staan op alle mogelijke plekken 'stadsbomen', meer dan honderdduizend in totaal. Ze zijn van vitaal belang voor de stad en zijn inwoners.

Het Puntpark aan de Drebbeistraat is op het oog een eenvoudig buurtpark. Toch heeft de groenstrook met de bankjes, de heuveltjes-in-het-gras en de berken, elzen en lindes in verschillende leeftijdsklassen een ongebruikelijke geschiedenis. Begin jaren negentig kwam er op deze plek een einde aan de levensduur van twee huizenblokken. In plaats van voor woningbouw koos de gemeente in deze hoek van het Laakkwartier voor het aanleggen van een kleine groene long.

Plek van bezinning

'Het bijzondere is dat hier leefruimte is gecreëerd', stelt Paul Boeters, beleidsmedewerker bomen bij de gemeente Den Haag. 'Je kunt hier je zicht wat verder richten, elkaar ontmoeten, de dag bespreken. Het is een plek van bezinning.' De zaken die Boeters noemt, zijn belangrijke 'ecosysteemdiensten'. Die term was ten tijde van de aanleg van het

Puntpark nog niet in zwang en benoemt de maatschappelijke en ecologische waarde van bomen. Bomen dragen bij aan de kwaliteit van leven; de aanwezigheid van groen bevordert de sociale verbondenheid en helpt bij het terugdringen van zorgkosten, want meer beweging betekent minder stress. Bomen bevorderen ook een aangenaam microklimaat in de vorm van verkoeling, schaduw, beschutting tegen wind, en ze zorgen voor meer leefruimte voor dieren en planten. In het park aan de Drebbeistraat zijn in de loop van dertig jaar circa tweehonderdvijftig bomen geplant of van elders in de stad overgebracht. De oorspronkelijk aanwezige acacia's hebben met hun meer dan vijftig jaar al een behoorlijke leeftijd bereikt en kunnen rekenen op speciale zorg. Dat geldt in het bijzonder voor het viertal 82-jarige vleugelnoten in de Vliegwiestraat, een eindweegs verderop in de Molenwijk. Bij het aanplanten

begin jaren vijftig waren het er vijf, statig in een rij op de middenberm. In 2006 werd het vijftal de monumentale status verleend. Hoewel de gemeente voor de gezondheid van haar duizend monumentale bomen volgens Boeters het onderste uit de kan haalt, moest in juli 2022 een van de vleugelnoten van de Vliegwiestraat wijken. Boeters kent de precieze aanleiding niet, maar vermoedt dat 'er een acuut veiligheidsissue speelde'. Gevaar voor omvallen dus. 'Daardoor kan zelfs een boom met de monumentale status niet meer veilig gehandhaafd blijven.'

Strijdige belangen

De hobbels in de bestrating – het gevolg van de zogeheten wortelopdruk – zijn een duidelijke illustratie van de strijdige belangen van mens en boom in een verstedelijkte omgeving. De vleugelnoot is een oppervlakkige wortelaar, met een voorkeur voor makkelijk te bereiken zuurstof en voeding aan de straatopervlakte. Om wat jargon uit de gemeentelijke bomenwereld te gebruiken: 'open grond' is altijd beter dan 'in de verharding'. Oftewel: een boom gedijt beter in een park of bos dan tussen de gasleidingen, rioleringsbuizen en wat er

tegenwoordig nog meer allemaal onder de grond ligt. Den Haag volgt zijn bomen intensief. Alle 121.000 Haagse stadsbomen worden iedere vijftien maanden gecontroleerd. Indien nodig, komen er specialistische meetapparaten aan te pas om de conditie nauwgezet door te lichten. De picus tomograaf bijvoorbeeld, die geluidsgolven door de stam zendt om de dikte van het gezonde hout te bepalen. Of de resistograaf, die hetzelfde doet met behulp van een lange priem. Al met al heeft de gemiddelde Haagse stadboom een levensduur van vijftig jaar. Boeters: 'We willen dat ze zo lang mogelijk blijven staan.'

'Haagse stadsbomen leven gemiddeld zo'n vijftig jaar'

De bomenman moet weer naar het stadhuis; het bestek opmaken voor de bestrijding van de iepenziekte. En de vervanging plannen van de bomen 'die aan hun eindje zijn'. Dat zijn er al gauw zo'n twaalf- tot dertienhonderd per jaar.

MATTHIJS TERMEER

Een van de Kaukasische vleugelnoten in de Molenwijk.

Commissaris van de Koning Jaap Smit:

'Je bent geen klant, maar mede-eigenaar van de overheid'

Op 15 maart zijn er verkiezingen voor de Provinciale Staten en daarmee indirect voor de Eerste Kamer. In Den Haag is de opkomst doorgaans niet hoog: de helft van de kiezers blijft thuis. Maar waarover gaat het eigenlijk in het parlement van Zuid-Holland? Een gesprek met Jaap Smit, commissaris van de Koning.

Vanuit zijn werkkamer heeft Smit een prachtig uitzicht op het panorama van de regeringsstad met de nieuwe Tweede Kamer. Zijn kerstkaart was

een foto daarvan met een boodschap. 'Ik zie een wereld vol onrust en verstoorde en verharde verhoudingen tussen mensen, groepen en landen.

Dat vraagt juist nu om geloof in de toekomst.' Voor Smit is het motto voor dit jaar: 'het komt niet goed, maar we kunnen het goed maken', zoals Claudia de Breij in haar oudjaarsconferentie betoogde. Dit motto zal ook terugkomen in Smits nieuwjaarstoespraak: 'We staan voor enorme opgaven in de kern van het provinciaal beleid. Stikstof, klimaat, energie, huisbouw, de opvang van asielzoekers. Het wordt aanpakken de komende jaren.'

Toch zeggen veel Hagenaars: 'Die provincie heeft niets met mij te maken.'

'Er valt wat te kiezen. Het gaat om

de inrichting van je eigen leefomgeving. Er zijn verschillen tussen partijen over meer woningen of het behoud van groen, over meer wegen of openbaar vervoer. Het debat over windenergie is in de Provinciale Staten gevoerd. Denk ook aan de plannen voor de Binckhorst, bedrijventerreinen en de infrastructuur in Den Haag.'

Toch zullen veel mensen weer niet stemmen. Wat zegt u tegen hen?

'Je doet jezelf tekort. Ik zou me maar verdiepen in de standpunten. Het is wel erg makkelijk om niet te stemmen. Mensen hebben vaak de mond vol van:

ze moeten het anders doen. Maar je bent geen klant, maar mede-eigenaar van de overheid. Die is van ons allemaal. Breng dan ook je stem uit!'

Zijn de mensen die thuisblijven op 15 maart dan profiteurs, klaplopers?

'Nee, zo is het niet. Maar de macht is aan het volk. Je geeft je stem aan iemand die voor jou moeilijke dingen regelt. We zijn medeverantwoordelijk, als aandeelhouder van de overheid. Als democratie eindigt in onverschilligheid, is dat de dood in de pot.'

De vorige keer was Forum voor Democratie winnaar, nu doet de BoerBurgerBeweging voor het eerst mee. Verwacht u weer een politieke aardverschuiving?

'Ik ben heel benieuwd naar de uitslag. De laatste tien jaar ontstaan steeds weer nieuwe partijen, maar daardoor is er geen groter vertrouwen in de politiek zelf. Zijn we in staat om te luisteren naar elkaar of luisteren we in toenemende mate naar het eigen gelijk?'

U bent van huis uit theoloog. Preekt u nog?

'Ik ben sinds 1997 met emeritaat, maar blijf theoloog. Ik ga nog zo'n zeven keer per jaar voor. Onder andere in Heemstede, in de Hooglandse Kerk in Leiden en op 1 oktober sta ik in de Duinzichtkerk. Dat houdt mij bij de les.'

HANS HEMMES

Jaap Smit: 'Als democratie eindigt in onverschilligheid, is dat de dood in de pot.'

Rooms-Katholieke kerken

Parochie Maria Sterre der Zee. Info: rkdenhaag.nl
Centrum. Jacobus de Meerdere-kerk, Parkstr. 65a. Nederlands: zo. 9 u. en 11 u.
Schilderswijk. Marthakerk, Hoefkade 623. Za 19 u. Zo. 9.15, 13 u. Engels/Afrikaans
Haagse Hout. Paschaliskerk, Wassenaarseweg 53. Zo. 11 u.
Marlot. Onbevlekt Hart van Maria, Bloklandenplein 15. Za 17 u. Zo. 9.30 u.
Zeeheldenbuurt. Ignatiuskerk, Elandstr. 194. Zo. 11 u.
Regentessekwartier. Agneskerk, Beeklaan 188. za. 20 u. en zo. 9.30 u. 11.30 u. Spaans.
Scheveningen. Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. Zo. 11 u.
Parochie De Vier Evangelisten Info: rkiparochiedevierevangelisten.nl
Valkenbos. Titus Brandsmakerk, Kamperfoeliestr. 279. Vrij. 10 u. Zo. 10.30 u.
Loosduinen. Kerk Maria van Eik & Duinen, Loosduinse Hoofdstr. 4. Di. 10 u. Zo. 10 u.
Waldeck/Kijkduin. Pastoor van Arskerk, Aaltje Noorderwierstr. 4. Do. 10 u. Vrij. 9 u. Za. 17 u. Zo. 10.30 u.
Leyenburg. Emmauskerk, Leyweg 930. Za. 13 u. Zo. 10 u.

Kerken met vaste voorgangers

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Zo. 9.30 u. Family Worship, 11 u. Holy Communion, 17 u. Contemporary Worship 4de zo. 17 u. Choral Evensong.
American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1. 10 u.
Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr 7. Zo 10 u eucharistie 12/1 16 u. vesper, wo 22/1 19.30 u. Aswoensdag, 26/1 10 u. 1* zo Vastentijd
Exoduskerk Beresteinlaan 263. Zo. 10 u.
Vredekerk Maartensdijklaan 126. Arabisch: za. 19 u. Nederlands: zo. 10.30 u.
Leger des Heils Ambachtsngaarde 198. Zo. 10.30 u. met muziekcorps
Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170. Zo. 10 u. met zang en muziek. apgen.nl . Geen vaste voorganger
Zevendedagsadventisten Robijnhorst 197. Za. 10 u. bijbelstudie, 11 u. dienst.
Quakers Stadhouderslaan 8. Zo 10.30 u. stille samenkomst.
Taizé Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30, ma. 19.30 u.

**Soms wijzigen de tijden van de diensten. Check tevoren de website van de kerk van uw keuze.
* betekent: kijk op de website van de kerk**

Kerken van de Protestantse Kerk Nederland (PKN)

Kerkgebouwen	Tijd	5 februari	12 februari	19 februari	26 februari
Lukaskerk Om en Bij 2.	10.15	ds Jannet van der Spek	ds Nienke van Dijk	ds Esther Israël kringviering 22/2 ds Erwin de Fouw	ds Jannet van der Spek
Duinzichtkerk V. Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Casper van Dongen	dr Ad van Nieuwpoort	dr Ad van Nieuwpoort	ds Nel van Dorp
Christus Triumfatorkerk Julia v. Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker	ds Chris Schreuder	ds Jaap van den Akker	Frans Gijzel
Pax Christikerk Vlamburg 2	11.00	ds Petra de Nooy	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	Theo de Koning
Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Jantine Veenhof	ds Jan Stelwagen	dienst met Indones. kerk	ds Joren IJzerman
De Oase Van Meursstraat 1	10.00	Leonard van Aalst	kringviering met Leven in Laak	ds Fokke Fennema	ds Erwin de Fouw
Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	ds Olivier Elseman	ds Jacob Korf	* 22/2 15 u. Titus Brandsmakerk ds Marja Flipse	ds Casper van Dongen
Maranathakerk 2e Sweelinckstr.156	10.30	ds Mark van der Laan S&T	ds Ad Alblas	ds Erika van Gemerden	ds Robert Jan Bakker
Noorderkerk Schuijstr. 9-11	10.00	ds Anneke Mooi	ds Carel van Dongen	ds Petra de Nooy	ds Anneke van Mansum-Hoogenboezem
Bosbeskapel Bosbesstr. 5	10.00	dr Antje van der Hoek	dr Nico den Bok	ds Heleen Joziase	ds Rob van Essen S&T
Abdijkerk Willem III-str. 40	10.00	ds Charlotte van der Leest	ds Wout Huizing	ds Janneke Bregman	ds Wietske Verkuyt S&T
Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Wietske Verkuyt	ds Rob van Essen	Renske Slot-de Haan	ds Fokke Fennema S&T
Bethelkerk Scheveningen J. Kokstr.173	10.00	ds Dirk-Jan Thijs	ds Gerco Lock	ds Gerco Lock	ds Gerco Lock
Oude Kerk Keizerstr. 8	10.30	ds Jaap Quist	ds Barend Weegink	ds J. Smit	ds Barend Weegink
Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest cantate	gastvoorganger	ds Charlotte van der Leest	ds Mark van der Laan
Pr. Julianakerk Tesselsestr. 6	10.00	ds Bernhard van Vreeswijk zending	ds Thejon Bos evangelisatie	ds Bernhard van Vreeswijk	ds Cock Blenk
De Toevlucht Laan v. Hoornwijck 140	10.00	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema	ds Rob van Essen	ds Attie Minnema
Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Thejon Bos ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen ds P. van Trigt	ds Louis Wüllschlegler ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen ds Thejon Bos
Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Suzan ten Heuw	ds Karl van Klaveren	ds Hans le Grand
Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Tom Mikkers	ds Rienk Lanooy HA 100 jaar KK koor	ds Rienk Lanooy	10.30 ds Pieter Lootsma cantate
Ev. Lutherse Gem. Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Peter Crom	ds Jannet van der Spek HA	ds Erwin de Fouw	naar Lukaskerk
Église Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Liesbeth van Hiltten-Matthijsen	pasteur Dieuwertje Zantingh	*	Joop la Grouw
Oude Kerk Herenstraat 77 Voorburg	10.00	ds Leneke Marchand	ds Giel Schormans	ds Leneke Marchand 19 u. vesper ds Henk van Laren	ds A. Verbaan-van den Heuvel
Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds C. den Dulk met doventolk	ds A. Brabander	ds C. van der Meij	pastor J. Bakker

Diverse Rooms-Katholieke kerken		
Rijswijk. Bonifatiuskerk, van Vredenburgweg 69. Zo. 11 u. Kerk van Benedictus en Bernadette, Sir Winston Churchillaan 372. Zo. 9.30 u.		
De Zinnen, kapel Chr. Triumfatorkerk ma 18.15 u. avondgebed		
Lourdeskapel, Berkenbosch Blokstraat 9A. Dagelijks open (9-18 u.) za 11 u. Rozenkransgebed		
Deutsch Badhuisweg 35a. Zo. 10.30 u.	English Bezuidenhoutseweg 157. Zo. 10 en 17.30 u.	Français Stoepaan 4, Wassenaar. Zo. 17 u.

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Zon
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:
• Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenkwartier)
• diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
• bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl **070 345 16 76**
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELIENENSPOR.NL - WWW.ENGELIENENSPOR.NL

HET CLINGENDAELHUIS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

want met afscheid begint herinnering

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

Overige kerken

Kerkgebouwen	Tijd	5 februari	12 februari	19 februari	26 februari
Deutsche Ev. Gem. Bleijenburg 5	10.30	Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling	Pfrin Margit Gill	Pfrin B. Lang
Doopsgezinde Gem. Paleisstr. 8	10.30	ds Marijn Vermet	ds Marijn Vermet	ds Anneke van der Zijpp	vierde zondag
Ev. Broedergem. Hernhutters Chasséstr. 1	10.00	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	11u zr Christine Welschen zangdienst
Haagse Dominicus Th. Swenckestr. 30	10.30	Gezegende vrouwen ds Derk Stegeman, Hans Opschoor	X	Eerherstel... en dan? Henk Baars, Tamme Wiegiersma	X
Indon. Ned. Chr. Kerk Jan Luijkenlaan 92	14.00	ds Johannes Linandi	ds Marla Winckler- Huliselan	11 u. ds Jantine Veenhof, Stanley Tjahjadi	ds Deibby Janssens- Sahertian
Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	7x7 jaar, Jubeljaar, een nieuw begin	X	Versluierde woorden
Kruispuntgem. Hofzichtlaan 115	11.00	ds Chris Schreuder eucharistie	X	br Rembrandt Zuiderhoudt morgendienst	X
Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Reinhold Philipp	ds Martijn Junte	ds Marijn Vermet	ds Tina Geels
Geref. Kerk Vrijgemaakt Duinkerckstr. 9	9.30	ds Pieter Niemeijer	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Bart Noort
Franciscuskerk N. Broeckhuijsenstr. 23	10.30	ds Mineke Kroes S&T	pastor Nanda de Hoop	ds Adrie Sterrenburg	pastor Nabor Langstraat

Symbolen: X geen dienst, * zie website van de kerk

AGENDA
FEBRUARI 2023

Voor kerkadressen zie p. 6. Voor alle activiteiten deze maanden: zie kerkdenhaag.nl.

Feestelijk barok

Concerto Valiante speelt muziek van Bach, Händel, Platti en andere componisten. Kaarten € 7-12 (tot 12 jaar gratis) via concertovaliante@ziggo.nl. Vrij. 3. 20 u. ■ Titus Brandsmaker

Herdenking 70 jaar
Watersnoodramp

Concert van het mannenkoor Urker Mans Formatie onder leiding van Martin Mans ter gelegenheid van de herdenking van de Watersnoodramp in 1953. Toegang gratis, collecte. Info: oudekerkscheveningen.nl.

Za. 4. 19.30 u. Deuren open om 19 u. ■ Oude Kerk Scheveningen

Evensong

De Cantorij de Vier Evangelisten onder leiding van André Vis zingt in 2023 een serie Evensongs in de O.L.V. Hemelvaartkerk/Maria van Eik en Duinen. De serie is een samenwerking met de Abdijkerk.

Za. 4. 19 u. ■ O.L.V. Hemelvaartkerk

Boeken in de Badkapel

Op deze bijeenkomst van Badkapel Boeken staat het boek *Maria: Icoon van genade* van Arnold Huijgen centraal. De auteur houdt een inleiding en Hans Timmermans geeft een recensie. Vrijwillige bijdrage. Aanmelden via info@nieuwebadkapel.nl.

Za. 4. 15.30-17 u. ■ Nieuwe Badkapel

Papier en vilt

Beeldend kunstenaar Ad Bercht is gefascineerd door papier. In Galerie 44 exposeert hij werken van eenvoud en stilte, waarin het gaat om papier en vilt. Tot wo. 8. Wo., vrij. en za. 13.30-17 u. ■ Galerie 44, Molenstraat 44.

Orgelconcert

Jeroen de Haan, cantor-organist van de Evangelisch-Lutherse kerk in Woerden, bespeelt het Van Vulpenorgel van de Duinzichtkerk. Met drankje na afloop. Vrijwillige bijdrage. Info: duinzichtkerk.nl.

Za. 11. 16-17 u. ■ Duinzichtkerk

Twijfel

Componist Anton Bruckner is vaak getypeerd als een man met een kinderlijk vertrouwen in God. Toch twijfelde ook hij. Wat zegt ons dat over de gruwelijke dissonant aan het einde van zijn Negende Symfonie? Bijeenkomst geleid door Hans Jacobi. Leden/vrienden: vrijwillige bijdrage, overigen € 5. Za. 18. 10.30-12.30 u. ■ Remonstrantse kerk

Quatre-mains

Geen componist was meer toegewijd aan het genre van *piano à quatre-mains* als Schubert. Karin Kuijper en Janine de Leeuw spelen drie van deze werken. Toegang gratis met collecte. Het concert wordt ook gestreamd.

Zo. 19. 15.30 u. ■ Abdijkerk

Rilke en Wesdorp

In de Houtrustkerk is een expositie te zien van Marcel Wesdorp (1965). Aanleiding is de literatuurkring over Rainer Maria Rilke in deze kerk. Kan men Wesdorps werk beter begrijpen vanuit Rilke en is ook het omgekeerde het geval?

Iedere zo. tot 18 mrt. 11.30-13 u. ■ Houtrustkerk

Aswoensdagvieringen

FOTO: WIKIMEDIA

In de Rooms-Katholieke traditie begint van de vastentijd – of veertigdagenviering – met een Aswoensdagviering. De priester tekent met as een kruisje op het voorhoofd van de gelovigen, waarbij de tekst wordt uitgesproken: ‘Gedenkt mens, dat gij stof zijt en tot stof zult wederkeren’ of ‘Bekeer u en geloof in het Evangelie’. Het kruisje is een teken dat de gelovige een tijd van bezinning ingaat. De as is het overblijfsel van

verbrande buxustakken, die het jaar daarvoor gebruikt zijn voor de viering van Palmzondag. Als teken van berouw en vasten komt het gebruik van as in de Bijbel veelvuldig voor. De boeteling strooide zich as over het hoofd. Vaak ging hij daarbij gehuld in een zak, die als boetekleed werd gedragen. Vandaar de uitdrukking ‘in zak en as zitten’. In de beide Haagse parochies wordt Aswoensdag op 22 februari in verschillende kerken gevierd.

FOTO: PIRERE

Nergens heb ik meer
rust gevonden dan in
bossen en boeken.

Thomas à Kempis

BOMENSPREUK

FOTO: RI BUTOV VIA PIXABAY

MOET JE LEZEN

‘Het verborgen leven van bomen’

Peter Wohlleben, de auteur van *Het verborgen leven van bomen*, werkte na zijn studie in het bosbeheer in het Rijnland. Na twintig jaar nam hij ontslag om boswachter te worden in de Eiffel, waar hij zijn ideeën over ecologie in de praktijk kon brengen. Zijn andere kijk op bosbeheer begon op het moment dat hij in het bos op iets hardst stuitte, waarvan hij eerst dacht dat het een steen was. Bij nader onderzoek bleek het een boomstronk te zijn die niet dood was, maar nog leefde. Hij ontdekte dat de schijnbaar dode stronk door omringende bomen met schimmeldraden werd gevoed.

Bomen zijn intelligent

Deze ervaring zette hem op een nieuwe weg van bosbeheer: als verdienmodel door houtkap naar bosbeheer als zorg voor de levende wezens die bomen zijn. Hij leerde dat bomen ondergronds met elkaar communiceren via schimmeldraden. Ze ondersteunen elkaar in hun groei en delen voedingsstoffen met elkaar. Ze creëren gezamenlijk een ecosysteem dat hen beschermt tegen extreme hitte en kou. Ze zorgen liefdevol voor hun ‘kinderen’ door hen te voorzien van suiker. Bomen waarschuwen elkaar tegen aanvallen van insecten door een

bepaalde geur of gas te verspreiden waar de insecten niet van houden. Zoals Wohlleben over bomen schrijft, zijn het intelligente en sociale wezens die ook voor hun oude en zieke buren zorgen. Zijn verhalen over de bomen lezen alsof het sprookjes zijn, maar zijn ervaringen worden ondersteund door de wetenschap. Na lezing kijk je anders naar een bos en naar bomen in de stad – misschien zelfs met meer respect en

Parochie Maria Sterre der Zee,
woensdag 22 februari:

09.30 uur parochievicaris Johnny Rivadeneira Aldás in de Agneskerk, Beeklaan 188

11.00 uur diaken Henk van Zoelen in de Ignatiuskerk, Elandstraat 194

12.30 uur pastoor Dolf Langerhuizen in de Marlotkerk, Bloklandenplein 15

19.30 uur pater Vincent Wang SVD in de Marthakerk, Hoefkade 623

19.30 uur pastoor Dolf Langerhuizen in de Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233

Parochie de Vier Evangelisten,
woensdag 22 februari:

10.00 uur Eucharistieviering met pastoor Kouijzer in de Emmauskerk, Leyweg 930

15.00 uur Oecumenische viering met diaken Kuhlmann in de Titus Brandsmakerk,

Kamperfoeliestraat 279

19.00 uur Oecumenische viering met pastoraal werker Wielzen in de Maria van Eik en Duinenkerk,

Loosduinse Hoofdstraat 4

19.00 uur Eucharistieviering met pater Hayon in de Pastoor van

Arskerk, Aaltje Noorderwierstraat 4

Betekenisvol leven

Wie zoekt naar wat zijn of haar leven betekenis kan geven of meer wil leren over christelijk geloof, kan aanschrijven bij de Tafelgesprekken. De avonden zijn vooral geschikt voor studenten en *young professionals* die (onder-)zoekend zijn naar een betekenisvol leven.

VANAF DI. 14. TWEEWEEKLIJKS
T/M 9 MEI. WIJKGEBOUW ELTHETO,
AZALEASTRAAT 2, DEN HAAG.
INFO VIA LUXDENHAAG.NL OF
RIK@LUXDENHAAG.NL. OPGAVE
VIA INFO@LUXDENHAAG.NL

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

FEBRUARI 2023,
jaargang 26, nr. 253
Deadline maart: 3 februari
Uitgave van de Protestantse Kerk
Den Haag, de Evangelisch-Lutherse
Gemeente Den Haag, de Gereformeerde
Kerk van 's-Gravenhage Oost en de
Rooms-Katholieke parochies Maria
Sterre der Zee en De Vier Evangelisten.

Contact: redactie@kerkdenhaag.nl.
Tel. 06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)
hoofdredactie@kerkdenhaag.nl
Tel. 06 4626 69 64 (Greet Kappers)
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Irna van der Wekke (tekstredactie), Anne-Helene Borgts (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Shari van den Hout, Rienk Lanoo, Tom Mikkers, Jolly van der Velden.

Vormgeving: Maartje de Sonnaville
Webredacteur: Ronald van Bochhove

Druk: Opmeer Drukkerij bv
Website: ISI Media, isimedia.nl

Advertenties:
kerkdenhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkdenhaag.nl
06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)

Los postabonnement:
€ 25,- per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkdenhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Disclaimer:
Kerk in Den Haag heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Indien iemand desondanks meent rechten te kunnen doen gelden, dan kan hij of zij contact opnemen met de eindredacteur.

Elke maand
Kerk in Den Haag
op de deurmat?

Neem een abonnement!

U steunt ons er ook mee.
Kosten: € 25 per jaar.
Mail naar redactie@kerkdenhaag.nl.

KERK in DEN HAAG

GREET KAPPERS

HET VERBORGEN LEVEN VAN BOMEN,
PETER WOHLLEBEN, HOOFD-
UITGEVERIJ LEV., 2016, ISBN
9789400507326

FOTO: PICOGRAPHY VIA PIXABAY

Wegens omstandigheden is er dit keer geen gedicht van de Troubadour.

Haagse praalwagens en dansmariekes

Carnaval in de Kreesiedentie

Waakzaam burgerschap

In de serie Duinzichtgesprekken gaat Ad van Nieuwpoort in gesprek met oud-politicus en rechtsgeleerde Ernst Hirsch Ballin over waakzaam burgerschap. Met Koen van der Linden op de vleugel. Na afloop *meet & greet*.

ZO. 19. 16 U. DUINZICHTKERK, VAN HOGENHOUCKLAAN 89. TOEGANG: UW GIFT. INFO: DUINZICHTKERK.NL

FOTO: ILVY NIJDKTJEN VIA WIKIMEDIA

Februari is de maand van carnaval – dit jaar wordt het gevierd van 19 tot 22 februari. Menig Hagenaar zal hier de schouders over ophalen. Carnaval, dat is toch een feest voor onder de grote rivieren? Daar staat in steden als Oeteldonk (Den Bosch) en Lampegat (Eindhoven) drie dagen lang alles op z'n kop.

Maar wist u dat ook Den Haag een heuse carnavalsnaam heeft en dat er in het niet al te verre verleden ook in onze stad uitbundig carnaval werd gevierd? Er waren aardig wat carnavalsverenigingen. In het AD van 18 februari 2022 beschrijft Leo van de Velde hoe zalencentrum Amicitia aan het Noordeinde tijdens carnaval tot de nok toe gevuld was met Charlie Chaplins, Roodkapjes, Charleston Sisters, clowns en Elvis Presleys. In de Houtrust Rotonde en het Palladium in Scheveningen werd

'Ook in Den Haag werd uitbundig carnaval gevierd'

er tot in de kleine uurtjes gefeest door verenigingen met namen als De Ooie Pieren, Ons Brabant, Kleistampers en Grobbeknotsen. Voor mensen met een beperking organiseerde De Ooie Pieren jaarlijks het Kreesiebal – afgeleid van de carnavalsnaam van Den Haag, Kreesiedentie.

De Zwiebels

Op de Facebookpagina 'Haagse Carnavals Historie' worden herinneringen opgehaald en foto's gedeeld. Er komen beelden voorbij van dweilorkestjes met namen als De Zwiebels en de Koperen Klompen Kapel, dansmariekes, prinses Carnaval en praalwagens in optocht door Haagse straten. Inmiddels bestaat het carnavalsleven in

FOTO: ISTOCK

Den Haag niet meer. De laatste vereniging, De Ooie Pieren, werd in 2014 opgeheven omdat het ledental steeds verder terugliep. Kennelijk is er bij de jongere Haagse generatie minder behoefte om aan te haken bij de polonaise. Wie nu in de buurt wil gaan hossen, kan terecht in Kabelgat (Delft), Bukkersgat (De Lier) of Ooi- en Ramsgat (Dordrecht).

ANNE-HELENE BORGT

Carnaval is een katholiek volksfeest, maar lentefeesten waarbij voor korte tijd de hele samenleving op zijn kop stond en veel werd gegeten en gedronken, werden al zo'n 5000 jaar geleden gevierd in Mesopotamië. In de Middeleeuwen kreeg het carnaval een plaats binnen de christelijke traditie. Ook hier werd het een voorjaarsfeest, voorafgaand aan de vastentijd. Zo kon men zich nog even te buiten gaan voordat men een tijd van soberheid inging. In Nederland wordt vooral in het van oorsprong katholieke zuiden van het land carnaval gevierd. En al is de traditie van het vasten bij velen in onbruik geraakt, het carnaval leeft daar als vanouds.

BOMENSPREUK

Thuis is niet waar je de bomen kent, maar waar de bomen jou herkennen

Film: Sorry we missed you

Sinds de financiële crash in 2008 stelt het gezin Turner met geldproblemen. De familieleden weten wat ze aan elkaar hebben, maar de uitdagingen waarvoor ze staan zullen gevolgen hebben voor hun hechte band.

MA. 20. 19.30 U. (START VOORSTELLING), INLOOP VANAF 19 U. BOSBESKAPEL, BOSBESSTRAAT 5. INFO: JENNEKE REITSMA, 070-3258563, JENNEKE.REITSMA@KPNMAIL.NL

FOTO: ANDREW KHORSHAVIN VIA PIXABAY

Hemelse klanken

Capella Sine Nomine o.l.v. André Vis, trakteert de luisteraar op de hemelse klanken van muziek uit de late renaissance. Het koor, dat dit jaar tien jaar bestaat, zingt stukken van onder meer Gallus, De Victoria en Ramsey.

ZA. 25. 20 U. MARIA VAN EIK EN DUINEN, LOOSDUINSE HOOFDSTRAAT 4. TOEGANG GRATIS, COLLECTE NA AFLOOP.

FOTO: XPERE.COM

De planeet en de toekomst

Wouter van Dieren houdt een voordracht over duurzaamheid en klimaat en over de vooruitzichten voor de planeet als fundamentele veranderingen uitblijven. Van Dieren is journalist, publicist en veelzijdig ondernemer en

kan bogen op meer dan vijftig jaar milieu-activiteiten op velerlei terrein.

WO.22. 20 U. MARANATHAKERK, 2E SWEELINCKSTRAAT 156. TOEGANG € 5.

FOTO: CATAZUL VIA PIXABAY

BOMENSPREUK

Als ik wist dat ik morgen zou sterven, zou ik vandaag nog een appelboom planten.
Luther